

Sectorale en regionale dynamiek

Auteur(s):Butter, F.A.G. den
Reinder, A.*Resp. hoogleraar algemene economie aan de Vrije Universiteit Amsterdam en aio aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.***Verschenen in:**

ESB, 81e jaargang, nr. 4040, pagina 42, 10 januari 1996

Rubriek:

Monitor

Trefwoord(en):

arbeidsmarkt, industriële, organisatie, ruimtelijke, regionale, economie

De meeste baanvernietiging en -creatie vindt binnen bedrijfstakken en regio's plaats. Verschuivingen tussen regio's en bedrijfstakken zijn in vergelijking daarmee betrekkelijk gering.

Eén van de wezenskenmerken van de economie is dat zij voortdurend aan verandering onderhevig is. Dat geldt ook voor de arbeidsmarkt. Technologische vernieuwingen en preferentieverhuizingen hebben tot gevolg dat enerzijds banen onproductief raken en vernietigd worden en anderzijds nieuwe banen worden gecreëerd. Ook organisatorische veranderingen, zoals de overgang van een Tayloristische naar een holistische organisatiestructuur, dragen bij aan de processen van baanvernietiging en baancreatie¹. Empirisch onderzoek laat zien dat de bruto stromen waarmee deze creatie en vernietiging gepaard gaan, vele malen groter zijn dan de netto verandering van de werkgelegenheid die eruit resulteert.

In deze monitor onderzoeken we de vraag in hoeverre de baanvernietiging en baancreatie *tussen* regio's en bedrijfstakken plaatsvindt, dan wel *binnen* regio's en bedrijfstakken. De gegevens in dit artikel zijn gebaseerd op een combinatie van de CBS-statistieken *Regionale gegevens over Arbeid* en *Regionaal economische jaarcijfers*. Het betreft hier gegevens over de periode 1987-1992 met informatie over banen van werknemers, opgesplitst naar economische activiteit. Uit het oogpunt van beschikbaarheid van gegevens is bij de regionale indeling voor provincies gekozen, hoewel een andere indeling, bijvoorbeeld in economische regio's, wellicht de voorkeur zou verdienen.

De methode die wij gebruiken is gebaseerd op die van Davis en Haltiwanger². In het kort komt hun werkwijze op het volgende neer. Voor ieder bedrijf wordt berekend wat in een bepaalde periode de netto werkgelegenheidsverandering is. Vervolgens worden de bedrijven in twee groepen gesplitst: een groep bedrijven waar de werkgelegenheid is gedaald en een groep waar de werkgelegenheid is toegenomen. Voor beide groepen worden de veranderingen van de werkgelegenheid gesommeerd. Deze som geeft voor de eerste groep een benadering van de totale baanvernietiging en voor de tweede groep een benadering van de totale baancreatie³.

In beginsel hanteren wij dezelfde methodiek, waarbij wij, in het meest gedesaggregeerde geval, echter uitgaan van de werkgelegenheidsverandering in een bepaalde bedrijfstak (SBI 1 digit niveau) in een provincie. Zo wordt de groei van het aantal banen per bedrijfstak per provincie gelijkgesteld aan de bruto baancreatie. De vermindering van het aantal banen is opgevat als de bruto baanvernietiging. Wij vatten een bedrijfstak binnen de provincie dus als het ware als één bedrijf op. Dit betekent dat gelijktijdige baancreatie en baanvernietiging binnen een bedrijfstak binnen een provincie buiten onze berekening blijft, evenals dat bij Davis en Haltiwanger het geval is voor gelijktijdige creatie en vernietiging binnen één bedrijf.

Resultaten

Het bovenste deel van [tabel 1](#) toont voor de zes beschouwde jaren de uitkomst volgens de hierboven beschreven berekeningsmethodiek. Wij zien over de referentieperiode een sterke afname van de creatie en een sterke toename van de vernietiging van banen, waarbij gemiddeld de baanvernietiging zeer beperkt is in vergelijking met de baancreatie. In 1992, het laatst beschouwde jaar, is per saldo sprake van een lichte daling van de werkgelegenheid. Toch wordt ook in 1992 nog een forse baancreatie en baanvernietiging gemeten, waardoor de omvang van de bruto baanmutaties, als som van creatie en vernietiging van banen, niet veel lager uitkomt dan in de voorgaande jaren. De omvang van de bruto baanmutaties kan worden opgevat als een algehele indicator voor de arbeidsmarktdynamiek.

Tabel 1. Indicatoren voor arbeidsmarktdynamiek 1987-1992, x 1000 personen

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	gem.
a. Per bedrijfstak per provincie							
Creatie	130	133	178	120	109	58	121
Vernietiging	10	15	5	15	19	66	22
Bruto baanmutaties	139	149	182	136	128	124	143
Netto verand. werkgel.	120	118	173	105	89	-9	99

b. Tussen bedrijfstakken (de gehele bedrijfstak als 'bedrijf')								
Creatie	121	120	176	112	103	50	114	
Vernietiging	0	2	2	9	14	58	14	
Bruto baanmutaties	121	121	178	121	117	108	128	
Netto verand. werkgel.	121	118	175	104	89	-8	100	
c. Tussen provincies (de gehele provincie als 'bedrijf')								
Creatie	121	118	176	104	89	13	10	
Vernietiging	0	0	0	0	21	4		
Bruto baanmutaties	121	118	176	104	89	34	107	
Netto verand. werkgel.	121	118	176	104	89	-9	100	

Het middendeel van [tabel 1](#) bevat de uitkomsten van de rekenexercitie, wanneer uitsluitend bedrijfstakken als 'bedrijf' worden gezien en de des aggregatie naar provincie dus buiten beeld blijft. Volgens deze berekening vindt in de eerste jaren nauwelijks baanvernietiging plaats, terwijl de reallocatie in de laatste jaren slechts in beperkte mate lager uitkomt dan in het bovendeeel van de tabel. Dit wijst erop dat de aldaar gemeten baanmutaties voornamelijk betrekking hebben op verschuivingen tussen bedrijfstakken.

Dit wordt bevestigd in het benedendeel van de tabel waar provincies als 'bedrijven' gelden en waar dus niet naar bedrijfstakken is gedesaggregeerd. In de jaren 1987-1991 is de werkgelegenheid (in personen) in ieder van de 12 onderscheiden provincies telkenmale toegenomen. Het gevolg is dat de baanvernietiging volgens onze meetmethode in deze jaren nihil is en dat de bruto baan mutaties dus gelijk zijn aan de netto werkgelegenheidsverandering. Het laatste jaar vormt hierop een uitzondering, ofschoon ook in dit jaar de gemeten creatie en vernietiging veel kleiner is dan in de rest van de tabel.

De conclusie uit de tabel is dat verschuivingen tussen provincies van ondergeschikt belang zijn en in ieder geval (nog) aanzienlijk kleiner van omvang dan verschuivingen tussen bedrijfstakken.

Aandeel in de totale arbeidsmarktdynamiek

Hoe verhouden deze gegevens over bedrijfstakgewijze en provinciale arbeidsmarktdynamiek zich nu tot berekeningen over de omvang van de arbeidsmarktdynamiek in Nederland op bedrijfsniveau? Behalve via paneelgegevens van individuele bedrijven kan de totale vernietiging en creatie in een land ook met behulp van macro-economische tijdreeksgegevens van arbeidsmarktstromen worden berekend ⁴. Bij deze constructiemethode wordt naast werknemersstromen ook van vacaturestromen gebruik gemaakt. Deze bieden namelijk op macro-niveau additionele informatie voor de meting van de omvang van baanvernietiging en -creatie. Uit deze gegevens blijkt dat gemiddeld over de periode 1970-1991 de totale creatie en vernietiging jaarlijks ruim 500.000 personen bedroeg. [tabel 2](#) geeft hiervan een beeld voor de beschouwde periode 1987-1992.

Tabel 2. Nationale, regionale en sectorale arbeidsmarktdynamiek 1987-1992a

	Nationaal ^b	Binnen bedrijfst. en prov.	Binnen bedrijfs- takken	Binnen pro- vincies
Creatie	12,9	8,5	8,6	8,8
Vernietiging	11,1	9,8	10,0	10,2
Bruto baanmut.	23,9	18,3	18,6	19,0

a. Gemiddelden over de periode, in % van totale werkgelegenheid.

b. Gemiddelde over 1987-1991. Cijfers: Broersma en Den Butter, zie voetnoot ⁴.

Uit [tabel 2](#) blijkt dat de macro-gegevens op basis van arbeidsmarktstromen veel meer baanvernietiging en -creatie, en derhalve meer bruto baanmutaties te zien geven dan onze berekeningen over de bedrijfstakken per provincie. Dit betekent dat vernietiging en creatie van banen grotendeels binnen bedrijfstakken en provincies plaatsvinden. De tweede kolom van [tabel 2](#) geeft dit weer. Hierin is het verschil gegeven tussen de macro-economische gegevens uit kolom 1 en onze berekeningen op basis van werkgelegenheidsveranderingen per bedrijfstak per provincie (bovenste deel van [tabel 1](#)). Volgens een analoge berekening geeft de derde kolom van [tabel 2](#) een schatting van de omvang van de reallocatie binnen de bedrijfstakken. Hierbij is het verschil genomen tussen de macro-economische gegevens uit kolom 1 en de verschuivingen tussen de bedrijfstakken volgens het middendeel van [tabel 1](#). De laatste kolom van [tabel 2](#) geeft volgens een analoge berekening via het benedendeel van [tabel 1](#) weer in welke mate reallocatie binnen de provincies plaatsvindt. Dit blijkt bijna 80% van de totale baanmutaties te zijn, hetgeen geen verwondering wekt gezien de constatering bij de bespreking van [tabel 1](#) dat tussen provincies nauwelijks reallocatie optreedt.

Provinciale reallocatie

[tabel 3](#) bevat een nadere analyse van de arbeidsmarktdynamiek op provinciaal niveau. Naast de voorheen gehanteerde indicatoren toont deze tabel tevens de 'zuivere' of 'eigenlijke' reallocatie, die berekend is als het verschil tussen bruto baanmutaties en netto werkgelegenheidscreatie (in absolute waarde). Aangezien er in de (totale) waarnemingsperiode van [tabel 3](#) in iedere provincie sprake was van een netto werkgelegenheidsgroei, en de baancreatie dus hoger uitkomt dan de baanvernietiging, is de zuivere baanreallocatie gelijk aan 2 maal de baanvernietiging. De vraag is nu in welke mate deze zuivere baanreallocatie, kan worden toegeschreven aan enerzijds verschuivingen binnen de bedrijfstakken, anderzijds verschuivingen tussen de bedrijfstakken in iedere provincie ⁵.

Tabel 3. Indicatoren van de provinciale arbeidsmarktdynamiek uitgedrukt in % van totaal aantal banen, gemiddelde over 1987-1992.

Provincie	Creatie (1)	Vernietiging (2)	Bruto baanmutaties (3) = (1) + (2)	Zuivere reallocatie (4) = (3) - [(1) - (2)]	Zuivere reallocatie binnen sectoren (5)	Zuivere reallocatie tussen sectoren (6)
Groningen	10,61	3,81	14,41	7,62	4,57	3,05
Friesland	10,88	3,14	14,03	6,28	5,47	0,81
Drenthe	13,06	3,46	16,52	6,92	6,61	0,31
Overijssel	14,93	2,97	17,90	5,94	4,91	1,03
Flevoland	37,24	1,76	39,01	3,53	3,53	0,00
Gelderland	15,66	1,48	17,15	2,96	2,93	0,03
Utrecht	23,75	1,04	24,78	2,07	2,07	0,00
Noord-Holland	11,64	2,48	14,13	4,97	2,40	2,57
Zuid-Holland	10,45	2,84	13,28	5,67	1,62	4,05
Zeeland	13,43	4,80	18,23	9,60	4,98	4,62
Noord-Brabant	16,16	2,81	18,97	5,63	3,12	2,51
Limburg	12,97	1,91	14,87	3,81	3,65	0,16
Nederland	13,10	1,61	14,71	3,21	2,21	1,00

Uit tabel 3 blijkt dat in onze referentieperiode de provincies Utrecht en Flevoland relatief het grootste, en Friesland relatief het kleinste deel van de totale baanreallocatie voor hun rekening nemen. De vernietiging van banen is daarentegen relatief het grootst in Zeeland en Groningen en het kleinst in Utrecht en Flevoland. Voorts toont tabel 3 dat zuivere baanreallocatie vooral het resultaat is van verschuivingen *binnen* sectoren.

De tabel laat ook zien dat de verschillen tussen de provincies onderling aanzienlijk zijn. De provincies Flevoland, Utrecht en Gelderland kennen bijvoorbeeld niet of nauwelijks intersectorale reallocatie. In Zuid- en Noord-Holland daarentegen is het aandeel van de intersectorale reallocatie respectievelijk 71,4 procent en 51,7 procent. De diversiteit van de economische bedrijvigheid in deze provincies in de Randstad vormt wellicht een verklaring voor het feit dat zich hier veel grotere verschuivingen tussen de bedrijfstakken voordoen dan in de andere provincies. In provincies met slechts een enkele dominante bedrijfstak zal immers een herstructurering van het productieproces zich veel minder snel manifesteren als een verschuiving tussen bedrijfstakken.

Opmerkelijk is dat de zuivere reallocatie, en daarmee de intensiteit van de structurele verandering het grootst is in Zeeland. Ook in deze betrekkelijk kleine provincie heeft zich nog een flinke reallocatie tussen sectoren voorgedaan en heeft de structurele verandering dus tot een heroriëntatie van de sectorale structuur geleid. Iets dergelijks geldt eveneens, zij het minder pregnant, voor Groningen.

Slot

In dit artikel is getoond dat het leeuwedeel van de baanvernietiging en baancreatie zich binnen bedrijfstakken binnen provincies afspeelt. Verschuivingen tussen bedrijfstakken en/of tussen provincies vormen slechts een klein deel van de totale baanreallocatie. Deze conclusie sluit aan op hetgeen in andere empirische studies is gevonden. Voor de beleidsanalyse van economische bedrijvigheid en concurrentievermogen impliceert dit dat niet zozeer verschuivingen tussen bedrijfstakken of provinciale onevenwichtigheden onderwerp van analyse dienen te zijn, maar dat veeleer gespeurd dient te worden naar oorzaak en gevolg van bedrijfsspecifieke schokken. Waarom vindt binnen de ene bedrijvensector (kleding) veel meer reallocatie plaats dan binnen een andere sector (chemie)? Wat zijn de gevolgen van loonmatiging (loonschokken) voor de arbeidsmarktdynamiek in de verschillende bedrijfstakken en in welke mate leiden product- en procesinnovatie tot baanreallocatie⁶? Het antwoord op dit soort vragen onthult meer over bewegingen op de arbeidsmarkt en kan uiteindelijk resulteren in een meer doelmatige en effectieve aanpak van het werkloosheidsprobleem

¹ Zie bijvoorbeeld H. Tsoukas (red.), *New thinking in organizational behaviour: from social engineering to reflective action*, Butterworth Heinemann, Oxford, 1994.

² Zie S.J. Davis en J. Haltiwanger, Gross job creation and destruction: micro economic evidence and macro economic implications, *NBER Macro Economic Annual*, jg. 5, 1990, blz. 123-168, en S.J. Davis en J. Haltiwanger, Gross job creation, gross job destruction and employment reallocation, *Quarterly Journal of Economics*, jg. 107, 1993, blz. 819-863.

³ Deze werkwijze is voor Nederland onder meer toegepast door L. Broersma en P.A. Gautier, Vernietiging en creatie van banen in de industrie, *ESB*, 2 augustus 1995, blz. 685-689, en door E.J. Bartelsman, G. van Leeuwen en H.R. Nieuwenhuijsen, De industrie: banenschepper of banenvernietiger?, *ESB*, 31 mei 1995, blz. 504-508.

⁴ L. Broersma en F.A.G. den Butter, *A consistent set of time series data on labour market flows for the Netherlands*, Research Memorandum 1994-43, Vrije Universiteit Amsterdam, Amsterdam, 1994.

⁵ Deze opsplitsing van de zuivere reallocatie (excess turnover) is ontleend aan OESO, *Employment outlook*, Parijs, 1994, blz. 112-114.

⁶ Zie voor een eerste aanzet tot een dergelijke analyse N. Greenan en D. Guellec, *Technological innovation and employment reallocation*, Institute National de la Statistique et des Etudes Economiques INSEE), Malakoff, mimeo, 1995.

